

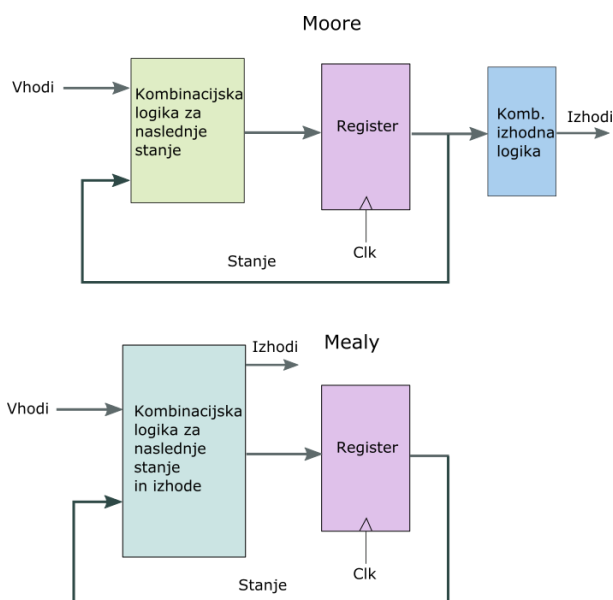
6

Centralna procesna enota

Splošno

- CPE je digitalen sistem.
- Vsebuje **kombinacijska** in **sekvenčna** digitalna vezja
- **Stanje CPE:**
 - stanje sekvenčnih (pomnilnih) elementov
- Delovanje CPE je odvisno od
 - trenutnega stanja in
 - trenutnih vhodov

Konceptualna predstavitev sinhronskih digitalnih vezij

Delovanje CPE

1. Dobava ukaza iz pomnilnika (fetch)
 2. Izvrševanje ukaza
 - a) dekodiranje ukaza
 - b) prenos operandov v CPE (po potrebi)
 - c) izvedba operacije
 - d) shranjevanje rezultata (po potrebi)
 - e) $PC \leftarrow PC + 1$ (razen pri skokih)
- Ta cikel dveh korakov se ponavlja, dokler računalnik deluje
- Izjema so prekinitve (interrupt) in pasti (trap)
 - skok na nek drug ukaz

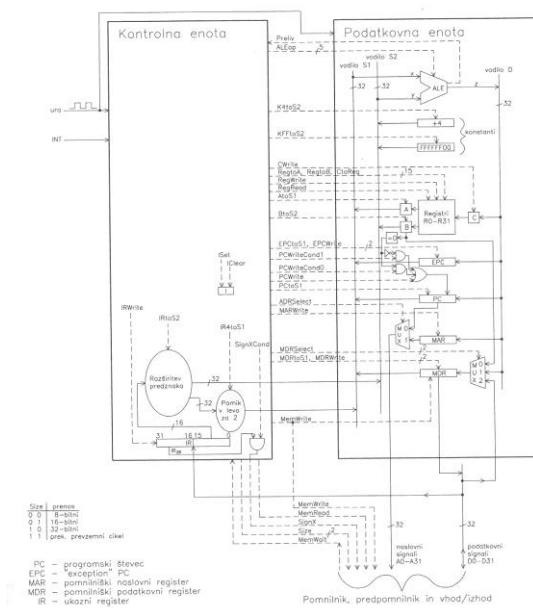
-
- Vsak od 2 korakov je sestavljen iz bolj elementarnih korakov
 - vsak traja eno ali več period ure CPE
 - urin signal
 - Pri sinhronih sekvenčnih vezjih se spremembe stanja prožijo ob aktivni fronti ure (prednja ali zadnja)
 - perioda ure CPE (t_{CPE}) je čas med dvema sosednima frontama
$$f_{CPE} = 1/t_{CPE}$$

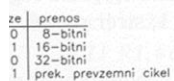
-
- Perioda je navzdol omejena z zakasnitvami kombinacijskih vezij
 - če bi bila krajša, se novo stanje ne bi imelo časa vzpostaviti
 - zato je frekvenca omejena navzgor
 - Opcija so tudi asinhronska sekvenčna vezja
 - hitrejša (ni ure)
 - MIPS R3000 4x hitrejši kot sinhronski
 - težavna za načrtovanje

Podatkovna enota

- CPE lahko razdelimo na dva dela:
 - **kontrolna enota** (control unit), KE
 - generira kontrolne signale, ki vodijo delovanje (podatkovne enote, pomnilnika, V/I)
 - **podatkovna enota** (datapath), PE
 - ALE, registri

CPE
(HIP)

PC – programski števec
PC – "exception" PC
AR – pomnilniški naslovni register
DR – pomnilniški podatkovni register

Podatkovna enota

- 3 (32-bitna) vodila (za prenos podatkov):
 - S1 in S2: vhod v ALE
 - D: izhod iz ALE
- Vse ALE operacije se izvršijo v eni urini periodi
- 32-bitni konstanti, priključeni na S2:
 - +4 (za povečevanje PC) in
 - FFFFFFF0 (za izjeme)

Registrski blok

- Registrski blok (register file): registri R0 do R31
 - priključen na vodila preko izhodnih registrov A in B ter vhodnega registra C
 - če bi registre R0 do R31 direktno priključili na vodilo, bi dobili večje zakasnitve in s tem daljšo urino periodo t_{CPE}
 - na register B je priključena logika za detekcijo ničle
- Kontrolni signali za registrski blok
 - RegtoA izbere register, ki se bo prebral v A, RegtoB ...
 - CtoReg določa register, kamor se bo vpisala vsebina C
 - prenos sprožita signala
 - RegRead (prenos v A in B) in RegWrite (prenos iz C)
 - pisanje ob aktivni fronti ure
- Signali AtoS1, BtoS2, PCtoS1 prenašajo vsebine registrov A, B in PC na vodili S1 in S2
- Signali za pisanje v registre: Cwrite, PCWrite, MDRWrite, ...

➤ ADRSelect:

- ADRSelect = 0: PC na naslovno vodilo
- ADRSelect = 1: MAR na naslovno vodilo

➤ MDRSelect podobno

➤ Signali za dostop do pomnilnika

- z MemWrite in MemRead se izbere pisanje ali branje
- Size (2-bitni) pove, ali se prenaša 8, 16 ali 32 bitov
- SignX pri pretvorbah v 32 bitov:
 - SignX = 1: razširitev predznaka
 - SignX = 0: razširitev ničle
- MemWait: čakanje na pomnilnik pri zgrešitvi v predpomnilniku

PC in EPC

➤ Za uporabnika sta vidna še programski števec PC in EPC

- PCtoS1 prepušča vsebino PC na vodilo S1
- PCWrite sproži pisanje iz vodila D v PC
- izhod PC je priključen tudi na MUX, preko katerega lahko pride na pomnilniške naslovne signale A0-A31

➤ EPC shranjuje PC ob prekinitvah in pasteh (izjeme - exceptions)

- EPCtoS1, EPCWrite
- 1-bitni register I je v kontrolni enoti (pri I = 0 so prekinitve onemogočene)

MAR in MDR

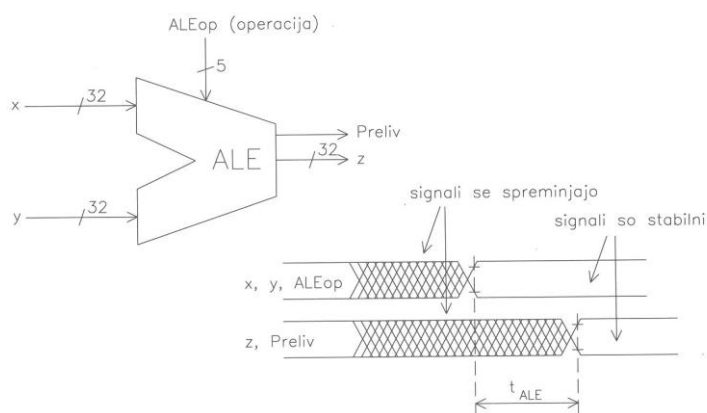
- MAR (Memory address register) in MDR (Memory data register) služita komunikaciji s pomnilnikom
 - MDR je vezan na S1 in na pomnilniške podatkovne signale D0-D31
 - MDRtoS1
 - MemWrite
 - Pisanje v MDR (MDRWrite). Z MDRSelect (2 bita) izberemo vhod
 - pomnilnik (D0-D31)
 - vodilo D
 - register B
 - MAR je vezan preko MUXa na pomnilniške naslove A0-A31
 - MARWrite: D v MAR

-
- Ukazni register IR je v kontrolni enoti
 - Zakaj imamo 3 vodila?
 - želimo, da se ALE operacije izvršijo v eni periodi ure
 - Zakaj pa imamo sploh vodila in ne kar dvotočkovnih povezav?
 - porabili bi mnogo več elementov in s tem prostora na čipu

ALE

- ALE operacija se izvrši na 32-bitnih vhodnih operandih x in y , ki sta na vodilih $S1$ in $S2$
- Rezultat je 32-bitni izhod z (pojavlja se na vodilu D) in *Preliv*, ki je speljan v kontrolno enoto
- Signali ALEop (5 bitov) pridejo iz kontrolne enote
 - ta jih tvori iz bitov operacijske kode (in njenega podaljška *func*) ukaza
 - pri HIP ukazih za spodnje 4 bite ALEop lahko uporabimo kar spodnje 4 bite operacijske kode (biti 26-29 v registru *IR*)

ALE

ALE operacije (1)

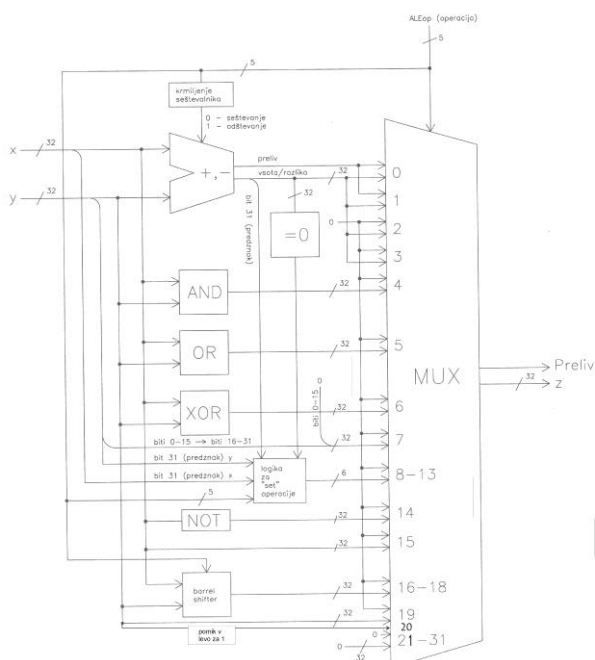
Št.	ALEop	Operacija	Opis
0	00000	ADD	$z = x + y$ in Preliv
1	00001	SUB	$z = x - y$ in Preliv
2	00010	ADDU	$z = x + y$
3	00011	SUBU	$z = x - y$
4	00100	AND	$z = xy$
5	00101	OR	$z = x \vee y$
6	00110	XOR	$z = x \oplus y$
7	00111	LHI	$z = y \times 2^{16}$
8	01000	SEQ	če je $x = y$, potem $z = 1$, sicer $z = 0$
9	01001	SNE	če je $x \neq y$, potem $z = 1$, sicer $z = 0$
10	01010	SLT	če je $x < y$, potem $z = 1$, sicer $z = 0$
11	01011	SGT	če je $x > y$, potem $z = 1$, sicer $z = 0$

ALE operacije (2)

Štev.	ALEop	Operacija	Opis
12	01100	SLTU	če je $x \leq y$, potem $z = 1$, sicer $z = 0$
13	01101	SGTU	če je $x \geq y$, potem $z = 1$, sicer $z = 0$
14	01110	NOT	$z = \text{not } x$
15	01111	$S1 \rightarrow D$	$z = x$ (edina pot iz S1 in S2 na D gre skozi ALE)
16	10000	SLL	$z = x$, logično pomaknjen za y mest v levo
17	10001	SRL	$z = x$, logično pomaknjen za y mest v desno
18	10010	SRA	$z = x$, aritmetično pomaknjen za y mest v desno
19	10011	$S2 \rightarrow D$	$z = y$ (edina pot iz S1 in S2 na D gre skozi ALE)
20	10100	$2 * S2 \rightarrow D$	$z = 2y$
21	10101	ZER	$z = 0$
22..31	^{10110 do} 11111	rezervirano	$z = 0$

Najbolj zapleteni operaciji za realizacijo sta seštevanje in odštevanje (še posebno pri Carry Lookahead)

Zgradba ALE pri HIP

Koraki pri izvrševanju ukazov

➤ Izvrševanje ukazov razdelimo na 5 korakov:

1. Prezem ukaz (IF – Instruction Fetch)
2. Dekodiranje ukaza (ID – Instruction Decode)
3. Izvrševanje operacije (EX - Execute)
4. Dostop do pomnilnika (MEM - Memory)
5. Shranjevanje rezultata (WB – Write Back)

➤ En korak traja eno ali več urinih period

➤ Vsi ukazi ne potrebujejo vseh 5 korakov

1. korak: Prevzem

1. Prevzem ukaza

$$IR \leftarrow_{32} M[PC]$$

- Vsebina *PC* se preko MUXa prenese na pomnilniški naslov
- Iz pomnilnika se prebere 32 bitov in prenese v *IR*
 - Vsebina *PC* je vedno mnogokratnik 4
- Prenos traja v primeru zadetka v predpomnilniku 1 periodo, v primeru zgrešitve pa 11 period
 - dokler je aktiven MemWait, kontrolna enota čaka

2. korak: Dekodiranje

2. Dekodiranje ukaza

$$\begin{aligned} A &\leftarrow Rs1; \\ B &\leftarrow Rs2 \text{ (ali } Rd); \\ PC &\leftarrow PC + 4 \end{aligned}$$

- to troje se izvede hkrati
- povečanje *PC* za 4 izvaja ALE
 - na *S1* gre vsebina *PC*
 - na *S2* gre konstanta +4
 - ALE operacija ADDU
 - vsebina *D* gre v *PC*
- korak traja eno periodo

3. korak: Izvrševanje

3. Izvrševanje operacije

- ALE operacija ali računanje dejanskega naslova

3.1 Ukazi za prenos podatkov (load/store)

$$\begin{aligned} MAR &\leftarrow A + \text{raz}(IR_{0..15}); \\ MDR &\leftarrow B \end{aligned}$$

- razširjeni $IR_{0..15}$ je odmik (z IRtoS2 gre na S2)
- A ($Rs1$) gre na $S1$ (AtoS1)
- ALE operacija ADDU
- rezultat D gre v MAR
- hkrati gre B v MDR (pri branju ni potrebno, vendar ne škodi, obenem pa poenostavlja načrtovanje kontrolne enote)
- porabi se 1 perioda

3.2 Klic procedure (ukaz CALL)

$$\begin{aligned} C &\leftarrow PC. \\ PC &\leftarrow A + \text{raz}(IR_{0..15}) \end{aligned}$$

- 2 periodi:
 - v prvi se PC preko $S1$, ALE ($S1 \rightarrow D$) in D zapiše v C
 - v drugi se vsota A in odmika zapiše v PC

3.3 ALE ukazi

$$C \leftarrow A \text{ op } B \quad \text{ali} \quad C \leftarrow A \text{ op } \text{raz}(IR_{0..15})$$

(glede na format (2 ali 1))

- A je $Rs1$
- $Rs2$ je B (format 2) ali pa takojšnji operand $IR_{0..15}$ (format 1)
- Kontrolna enota aktivira BtoS2 oz. IRtoS2
- Traja 1 periodo

3.4 Ukaz TRAP

$$EPC \leftarrow PC; \quad I \leftarrow 0$$

$$MAR \leftarrow \text{FFFFFF00} + 4 \times \text{raz}(IR_{0..15})$$

- naslov servisnega programa je na naslovu $\text{FFFFFF00} + 4 \times n$
- 2 periodi:
 - v prvi gre PC preko $S1$, ALE ($S1 \rightarrow D$) in D v EPC , 0 pa gre v I , da se onemogočijo prekinitve
 - v drugi se sešteje konstanta in IR (številka vektorja n), pomaknjen za 2 v levo

3.5 Brezpogojni skok (ukaz J)

$$PC \leftarrow A + \text{raz}(IR_{0..15})$$

- zapis v PC z $PCWrite$
- 1 perioda

3.6 Pogojni skoki (ukaza BEQ in BNE)

BEQ: če je $B = 0$, potem $PC \leftarrow PC + \text{raz}(IR_{0..15})$

BNE: če je $B \neq 0$, potem $PC \leftarrow PC + \text{raz}(IR_{0..15})$

- Kot pogoj se uporablja vsebina Rd , ki se je v koraku 2 prenesel v B
- Na B je priključena logika za ugotavljanje ničle
- $PCWriteCond0$ piše v PC , če je $B = 0$
- $PCWriteCond1$ piše v PC , če je $B \neq 0$
- Logika z vrati AND in OR (na sliki) določa vpis v PC :
 - $PCWriteCond0 \cdot (B=0) \vee PCWriteCond1 \cdot (B \neq 0) \vee PCWrite$
- 1 perioda

3.7 Ukaz RFE

za vrnitev iz prekinitve ali pasti

$$PC \leftarrow EPC$$

- 1 perioda

3.8 Ukaza MOVER in MOVRE

- MOVER prenese vsebino *EPC* v *Rd*, MOVRE pa vsebino *Rs1* v *EPC*

$$\text{MOVER: } C \leftarrow EPC$$

$$\text{MOVRE: } EPC \leftarrow A$$

3.9 Ukaza EI in DI

- omogočanje/onemogočanje prekinitev
- signala Iset in Iclear postavitva register *I* na 1 oz. na 0

$$\text{EI: } I \leftarrow 1$$

$$\text{DI: } I \leftarrow 0$$

4. korak: Dostop

4. Dostop do pomnilnika

$$\text{ukazi load in TRAP: } MDR \leftarrow M[MAR]$$

$$\text{ukazi store: } M[MAR] \leftarrow MDR$$

- naslov se je v prejšnjem koraku prenesel v *MAR*
- 1 perioda + morebitne čakalne periode

5. korak: Shranjevanje

5. Shranjevanje rezultata

5.1 ALE ukazi, CALL in MOVER

$Rd \leftarrow C$

5.2 Ukaz TRAP

$PC \leftarrow MDR$

- naslov servisnega programa, ki se je v koraku 4 prebral iz pomnilnika v *MDR*, gre preko ALE ($S2 \rightarrow D$) v *PC*

5.3 Ukazi load

$C \leftarrow MDR$ (preko ALE)

$Rd \leftarrow C$

- 2 periodi

Čas izvrševanja ukazov

- Čas izvrševanja različnih ukazov je različen
 - nekateri ukazi ne potrebujejo vseh korakov
 - trajanje nekaterih korakov se od ukaza do ukaza lahko razlikuje
- Čas izvrševanja je odvisen tudi od časa za dostop do pomnilnika, ta pa od pogostosti zgrešitev v predpomnilniku
- Vsi ukazi potrebujejo en dostop do pomnilnika (za prevzem ukaza), ukazi za prenos podatkov (load in store) in TRAP pa še enega

➤ **Število urinih period na ukaz (pri HIP)**

- najmanjše
- povprečno (upošteva tudi zgrešitve v predpomnilniku)

Vrsta ukazov	Število pomnilniških dostopov	Najmanjše število urinih period na ukaz	Povprečno število urinih period na ukaz
Load	2	6	7
Store	2	4	5
TRAP	2	6	7
ALE	1	4	4,5
J, BEQ, BNE	1	3	3,5
CALL	1	5	5,5
MOVER	1	4	4,5
MOVRE, EI, DI	1	3	3,5

Povprečno število urinih period na ukaz

- Povprečno število urinih period pa upošteva še povprečno število čakalnih urinih period, ki so zaradi zgrešitev v predpomnilniku potrebne pri dostopih do pomnilnika
- Povprečno št. period = najmanjše št. period + povprečno št. čakalnih period (št. čakalnih period \times verjetnost zgrešitve \times št. pom. dostopov)
 - pri vsaki zgrešitvi je 10 čakalnih urinih period
 - če je verjetnost zadetka v predpomnilniku 95%, je povprečno število čakalnih urinih period enako $10 \times 0,05 \times$ število pomnilniških dostopov

Povprečno število urinih period na ukaz za vse ukaze skupaj

➤ CPI (Clocks Per Instruction)

$$CPI = \sum_{i=1}^n CPI_i \cdot p_i$$

- CPI_i je število urinih period za ukaz vrste i
- p_i je relativna pogostost (verjetnost) posamezne vrste ukaza
- če za CPI_i vzamemo najmanjše možno število urinih period, dobimo $CPI_{idealni}$, ki ne vključuje izgubljenih urinih period zaradi zgrešitev v predpomnilniku

➤ Pogostost posameznih skupin ukazov je precej odvisna tudi od programa, ki ga poganjamo

- Npr. prevajalnik za C uporablja 46% ALE ukazov, 36% ukazov za prenos podatkov in 18% kontrolnih ukazov
- Če predpostavimo, da je število load ukazov trikrat večje od števila store ukazov in da je 5% od vseh skokov klicev procedur, dobimo:

$$CPI_{idealni} = 5,5 * 0,36 + 4 * 0,46 + (3 * 0,95 + 5 * 0,05) * 0,18 = 4,38$$

- Če upoštevamo še 95% verjetnost zadetka, dobimo

$$\begin{aligned}CPI_{resnični} &= 6,5 \cdot 0,36 + 4,5 \cdot 0,46 + (3,5 \cdot 0,95 + 5,5 \cdot 0,05) \cdot 0,18 \\&= 5,06 \\&= CPI_{idealni} + 0,68\end{aligned}$$

- Obstaja tudi parameter **MIPS** (Million Instructions Per Second):

$$MIPS = \frac{f_{CPE}}{CPI \cdot 10^6} = \frac{1}{CPI \cdot t_{CPE} \cdot 10^6}$$

- Na MIPS vpliva frekvenca ure
 - pri 2GHz bi dobili za prevajalnik za C 395,2 MIPS

Kontrolna enota

- Podatkovna enota je pasivna
 - naredi samo tisto, kar od nje zahtevajo kontrolni signali
- Kontrolna enota (KE) mora vedeti za vsak ukaz, kateri koraki so potrebni in katere signale je treba aktivirati v določeni periodi
 - KE je zapletena
 - večina napak pri razvoju novega računalnika je v KE
- Delovanje KE lahko podamo z **diagramom prehajanja stanj** (DPS)
 - med stanji se seveda prehaja ob aktivni fronti ure
- Temu ustreza **končni avtomat** (finite state machine)

➤ V vsakem stanju sta definirani dve funkciji:

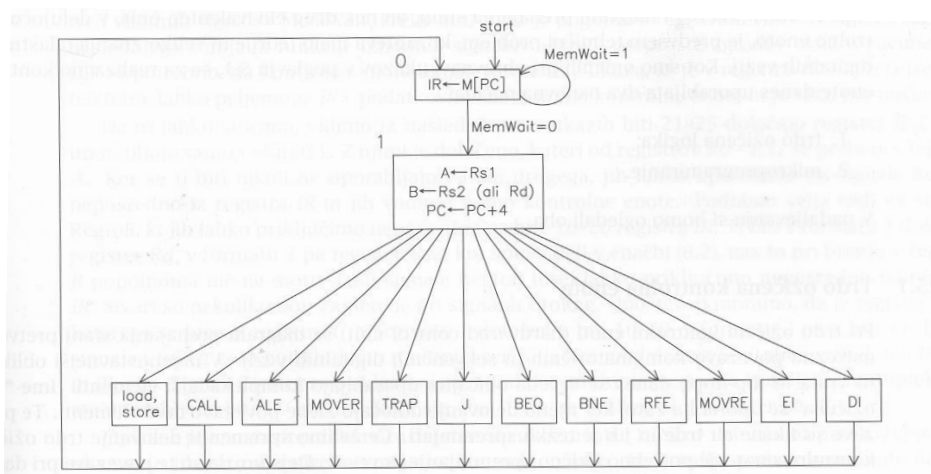
1. Funkcija naslednjega stanja.

- določa, pri katerih pogojih (vhodni signali) se izvrši prehod v vsako od možnih stanj

2. Funkcija izhodnih signalov

- določa, kateri izhodni signali so v danem stanju aktivni

Poenostavljen diagram prehajanja stanj

- CPE lahko izvršuje ukaze na 2 načina (to vpliva na realizacijo kontrolne enote):

1. **Trdo ožičena logika**

- vezje (logična vrata, pomnilne celice, povezave)
- spremembe so možne le s fizičnim posegom

2. **Mikroprogramiranje**

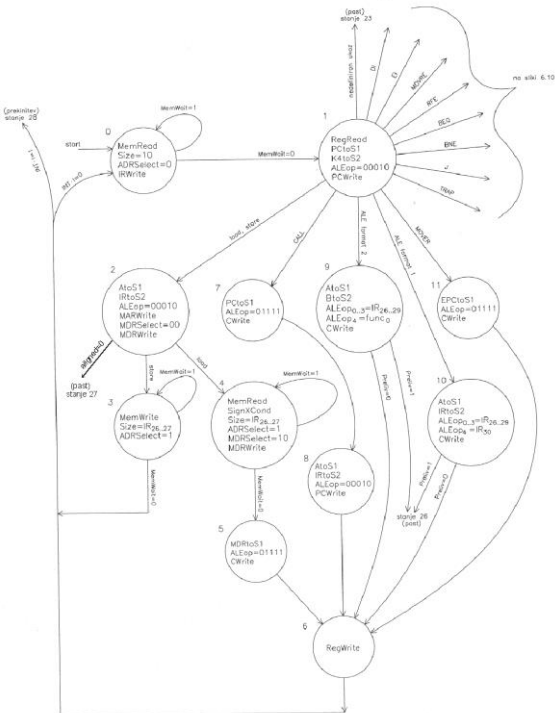
- pri vsakem ukazu se aktivira ustrezno zaporedje **mikroukazov (mikroprogram)**
- mikroprogrami so shranjeni v kontrolnem pomnilniku CPE
- mikroukazi so primitivnejši od običajnih in jih izvršuje trdo ožičena logika
- počasnejše, vendar lahko spreminjamo ali dodajamo ukaze, ne da bi spreminjali vezje

- Uporabnika način izvajanja ukazov v resnici ne zanima

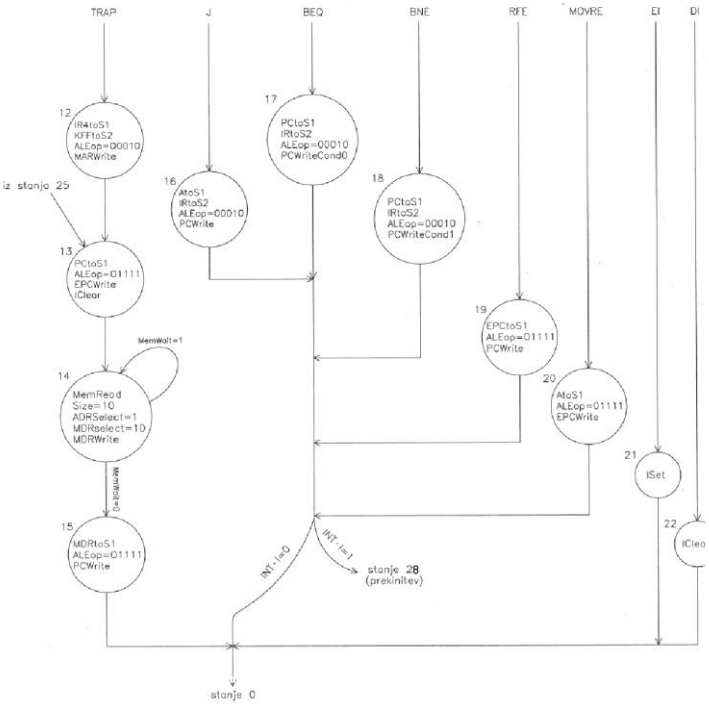
Trdo ožičena kontrolna enota

- Avtomat realiziramo s kombinacijskimi in sekvenčnimi vezji
 - npr. vrata in flip-flopi
- Trdo ožičena pomeni, da so povezave fiksne
 - če hočemo kaj spremeniti, jih je potrebno fizično spremeniti
- Najprej potrebujemo popoln DPS

DPS,
1.del

DPS,
2.del

- Primer: izhodni signal IRWrite je aktiven samo v stanju 0, zato ga definira funkcija

$$\text{IRWrite} = S_4' S_3' S_2' S_1' S_0'$$

kjer so $S_{0..4}$ biti stanja

- Primer: izhodni signal PCtoS1 je aktiven v stanjih 1, 7, 13 in 24, zato ga definira funkcija

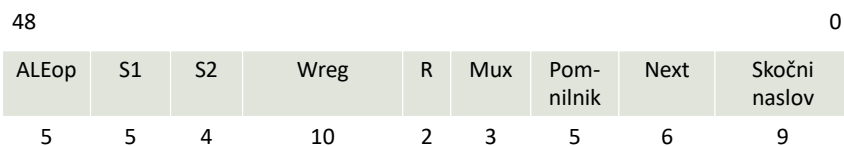
$$\text{PCtoS1} = S_4' S_3' S_2' S_1' S_0 + S_4' S_3' S_2 S_1 S_0 + S_4' S_3 S_2 S_1' S_0 + S_4 S_3 S_2' S_1' S_0'$$

- Za realizacijo kombinacijske logike se pogosto uporabljajo karbralni pomnilniki (ROM) ali PAL

Mikroprogramska kontrolna enota

- Pri nekaterih računalnikih je število ukazov, formatov in načinov naslavljanja lahko zelo veliko
 - za Intelove procesorje 80x86 bi potrebovali več tisoč stanj
- **Mikroprogramska kontrolna enota** je narejena kot majhen računalnik
 - diagram prehajanja stanj se pretvori v **mikroprogram**
 - vsako stanje je en **mikroukaz**
 - mikroprogram je shranjen v bralnem pomnilniku (ROM)
 - **firmware**
 - pri HIP zadostuje ROM s 512 lokacijami (9-bitni naslov)
 - za vsak ukaz obstaja majhen mikroprogram (iz mikroukazov, ki so bolj primitivni)
 - pri potencialnem spreminjanju ukazov je mnogo lažje spremeniti mikroprogram, kot pa vezje

➤ Format mikroukazov pri HIP:

- Pri mikroprog. KE vsak ukaz traja 1 urino periodo
- Mikroukazi aktivirajo kontrolne signale
 - pri HIP večina bitov mikroukaza predstavlja signale (vsak enega)
- Mikroprog. števec μ PC je 9-biten, mikroprog. pomnilnik velikosti 512 x 49
 - ukazov nekaj čez 50, povprečen ukaz rabi ≈ 2 mikroukaza

➤ Polja v mikroukazu (vsak bit predstavlja en signal):

- ALEop:
 - ALE operacija v tej urini periodi
 - tudi pri vseh ostalih poljih gre za trenutno urino periodo, zato tega ne bomo posebej omenjali
- S1:
 - določa, kateri register gre na vodilo S1
 - Biti: AtoS1, EPCtoS1, PCtoS1, MDRtoS1, IR4toS1 (le en bit lahko 1)
- S2:
 - določa, kateri register ali konstanta gre na vodilo S2
 - Biti: K4toS2, KFFtoS2, BtoS2, IRtoS2 (le en bit lahko 1)
- Wreg:
 - delovni register, v katerega se piše
 - Biti: Cwrite, EPCWrite, PCWrite, PCWriteCond0, PCWriteCond1, MARWrite, MDRWrite, IRWrite, ISet, IClear

- R:
 - določa, ali se bere ali piše v registre R0-R31
 - Biti: RegWrite, RegRead
- Mux:
 - določa krmiljenje obeh mux
 - Biti: ADRSelect, MDRSelect
- Pomnilnik:
 - določa, kaj se dogaja s pomnilnikom
 - Biti: MemRead, MemWrite, SignXCond, Size
- Next:
 - določa način izbire naslova naslednjega ukaza
 - Biti: μ New, μ Jump, μ INT, μ Preliv, μ Aligned, μ MemWait
 - največ eden na 1
- Skočni naslov:
 - naslov, ki se bo zapisal v μ PC, če tako določajo biti v Next
 - Biti: naslov v mikroprog. pomnilniku

➤ Določanje naslova naslednjega mikroukaza:

1. Če μ New = 1, se v μ PC iz tabele začetnih naslovov (dispatch table) prenese naslov prvega mikroukaza novega mikroprograma
 - tabela preslika $IR_{26..31}$ in IR_0 v 9-bitni mikroprogramski naslov
 - zaradi 7 bitov je lokacij v tabeli precej več kot ukazov
 - nedefinirani ukazi se v tabeli preslikajo v mikroprogram, ki sproži past
2. Če μ Jump = 1, brezpogojni skok na Skočni naslov
 - sicer se izračuna logična funkcija μ INT · INT + μ Preliv · Preliv + μ Aligned · Aligned' + μ MemWait · MemWait
 - če 1, skok na Skočni naslov
3. Sicer μ PC $\leftarrow \mu$ PC + 1

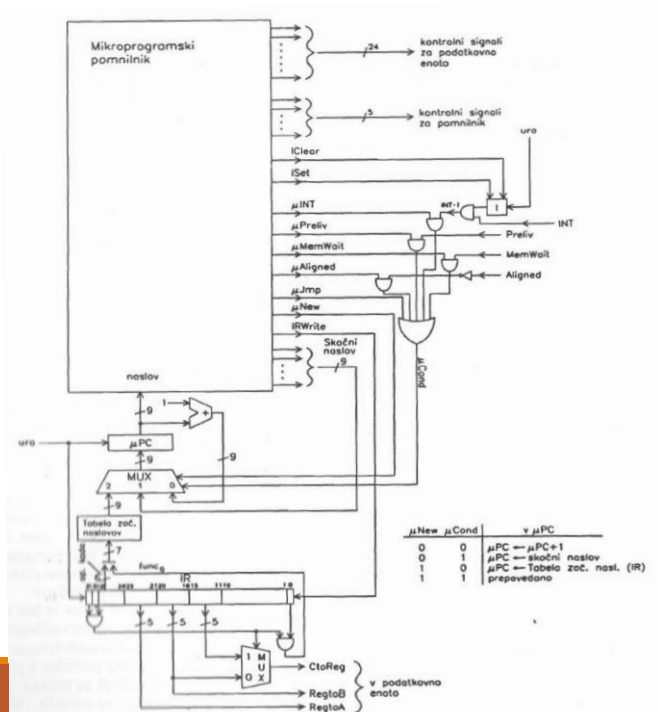
Primeri mikroprogramov za ukaze LW, SH, SUB, ADDI in ADDU

št.	Oznaka	ALeop	S1	S2	Wreg	R	Mux	Pomnilnik	Next	Skočni naslov
1	LW:	ADDU	AtoS1	IRtoS2	MARWrite					
2	LW1:				MDRWrite		ADRSelect=1 MDRSelect=10	MemRead Size=10	μMemWait	LW1
3		S1 → D	MDRtoS1		Cwrite					
4	regw:					RegWrite				
5	fetch:				IRWrite		ADRSelect=0	MemRead Size=10	μMemWait	fetch
6		ADDU	PCtoS1	K4toS2	PCWrite	RegRead			μNew	
1	SH:	ADDU	AtoS1	IRtoS2	MARWrite MDRWrite		MDRSelect=00			
2	SH1:						ADRSelect=1	MemWrite Size=01	μMemWait	SH1
3	SH2:				IRWrite		ADRSelect=0	MemRead Size=10	μMemWait	SH2
4		ADDU	PCtoS1	K4toS2	PCWrite	RegRead			μNew	
1	SUB:	SUB	AtoS1	BtoS2	CWrite				μJmp	regw
1	ADDI:	ADD	AtoS1	IRtoS2	CWrite				μJmp	regw
1	ADDU:	ADDU	AtoS1	BtoS2	CWrite				μJmp	regw

ARHITEKTURA RAČUNALNIŠKIH SISTEMOV

53

Mikroprog-
ramska KE

- Ker je mikroprog. pomnilnik najdražji del mikroprog. KE, so želeli zmanjšati
 - širino mikroukazov
 - kodiranje (namesto 1-od-N)
 - poleg tega:
 - določena polja niso vedno aktivna,
 - določena niso aktivna naenkrat, ...
 - število mikroukazov
- Delitev glede na širino ukazov oz. stopnjo kodiranja:
 1. **Horizontalno mikroprogramiranje**
 - malo (ali nič) kodiranja
 - dolgi mikroukazi
 - hitrejše, dražje
 2. **Vertikalno mikroprogramiranje**
 - veliko kodiranja
 - kratki mikroukazi (a bolj številni)
 - počasnejše, cenejše

Prekinitve in pasti

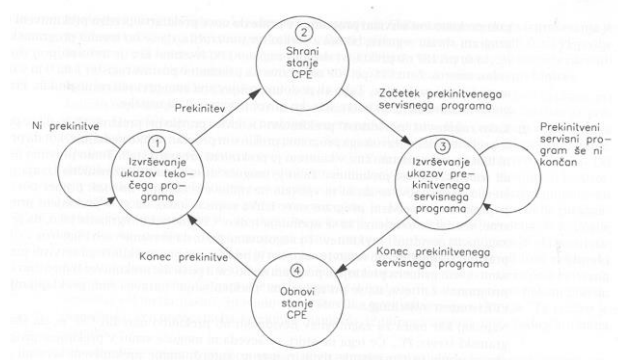
- **Prekinitiv** (interrupt) je dogodek, ki povzroči, da CPE začasno preneha izvajati tekoči program ter prične izvajati t.i. **prekinitveni servisni program (PSP)**
 - Zahteva za prekinitiv pride v CPE od zunaj, npr. od neke vhodno/izhodne naprave
- **Past** (trap) je posebna vrsta prekinitve, ki jo zahteva sama CPE ob nekem nenavadnem dogodku ali celo na zahtevo programerja
 - pasti pridejo od znotraj
- Če ne bi bilo prekinitiv in pasti, bi morala CPE stalno preverjati stanje mnogih naprav

➤ Primeri uporabe:

- zahteve V/I naprav ob različnih dogodkih
- napaka v delovanju nekega dela računalnika
- aritmetični preliv
- napaka strani ali segmenta (pri navideznem pomnilniku)
- dostop do zaščitene pomnilniške besede
- dostop do neporavnane pomnilniške besede
- uporaba nedefiniranega ukaza
- klic programov operacijskega sistema

➤ Pri prekinitvah razlikujemo 4 stanja:

- Normalno izvrševanje ukazov programa
- Shranjevanje stanja CPE ob pojavu zahteve za prekinitev
- Skok na prekinitveni servisni program in njegovo izvajanje
- Vrnitev iz prekinitvenega servisnega programa in obnovitev stanja CPE

➤ 5 dejavnikov:

1. Kdaj CPE reagira na prekinitveno zahtevo

- najenostavneje je po izvrševanju tekočega ukaza
 - v tem primeru se mora ohraniti samo stanje programske dostopnih registrov (*R0-R31, PC, EPC, I*)
- programer lahko onemogoči odziv CPE na prekinitvene zahteve (bit *I*, ukaza *DI* in *EI*)
 - po vklopu so V/I prekinitve onemogočene, dokler se V/I naprave ne inicializirajo
 - če pride do nove prekinitve, preden prekinitveni servisni program shrani registre, lahko pride do izgube *PC*, ki se ob prekinitvi shrani v *EPC*

2. Kako zagotoviti “nevidnost” prekinitev

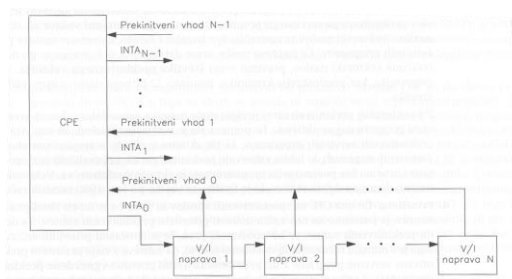
- treba je zagotoviti, da je stanje (registrov) CPE enako kot prej

2. Kje se dobi naslov prekinitvenega servisnega programa

- to je pomembno pri prekinitvah, ki prihajajo od zunaj
- najprej je treba ugotoviti, katera naprava je zahtevala prekinitev
 - če je na vsakem prekinitvenem vhodu samo ena naprava, je problem trivialen
 - drugače je, če je na enem prek. vhodu več naprav, ali če ima ista naprava več PSP
- najpreprostejše je **programsko izpraševanje** (polling)
 - CPE bere registre vsake V/I naprave, v katerih je bit, ki pove, ali je naprava zahtevala prekinitev
 - če je, izvrši skok na njen prek. servisni program
 - polling je zamuden
- običajen način pa so **vektorske prekinitve**
 - naprava pošlje v CPE naslov njenega PSP v **prekinitvenem prevzemnem ciklu**, s katerim CPE obvesti V/I naprave, naj pošljejo informacijo o izvoru prekinitve
 - ta naslov se imenuje **prekinitveni vektor** ali **vektorski naslov**, ki se običajno izračuna iz **številke prekinitvenega vektorja** po nekem pravilu (tu zadošča npr. že 8-bitno število)
 - možno je tudi, da ima ena naprava več PSP

4. Prioriteta

- če ima CPE več prek. vhodov in več naprav na posameznem vhodu, potrebujemo neko prioriteto.
- **vgnezdene prekinitve** (nested interrupts), pri katerih zahteve z višjo prioriteto prekinajo prek. servisne programe z nižjo prioriteto
- **prekinitveni krmilnik** omogoča računalniku, ki imajo CPE z enim samim bitom za omogočanje prekinitve, bolj fleksibilno obravnavo prioritete
- določanje prioritete je možno izvesti tudi z **marjetično verigo** (daisy chain): naprava, ki ni zahtevala prekinitve, spusti določen signal v naslednjo napravo, tista pa, ki jo je, zapre signalu pot in vrne CPE ustrezno informacijo, da jo CPE lahko prepozna

5. Potrjevanje prekinitve

- potrebno zato, da naprava spusti prekinitveni vhod (da se prekinitve ne servisira večkrat)
- dva načina:
 - programsko: prekinitveni servisni program piše v nek register krmilnika naprave
 - strojno: z nekim signalom (ali kombinacijo večih) se obvesti napravo

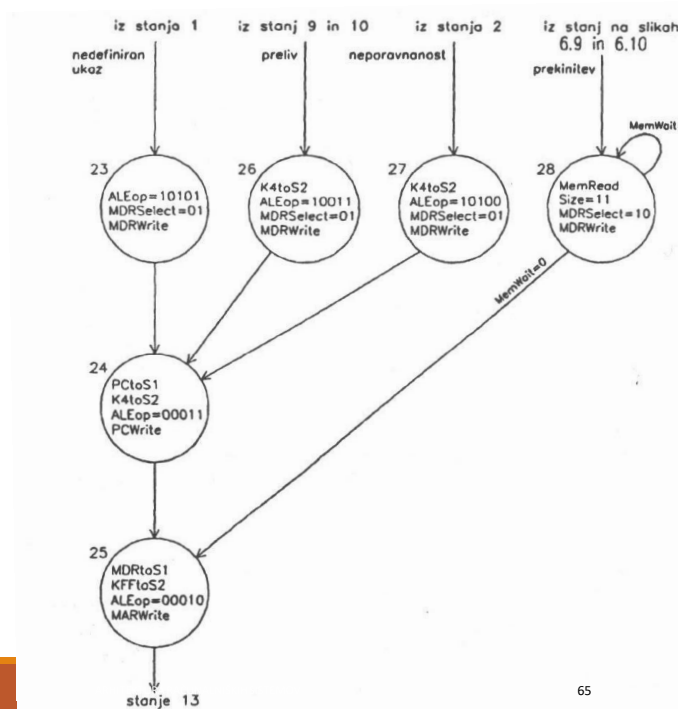
Prekinitve in pasti pri HIP

- HIP ima en sam prekinitveni vhod INT in uporablja vektorske prekinitve
- CPE se odzove na prekinitveno zahtevo s prekinitveno prevzemnim ciklom
 - podobno branju iz pomnilnika, le da signal Size=11 povzroči, da se pomnilnik ne odzove
 - V/I naprave pa se odzovejo tako, da tista z najvišjo prioriteto da na podatkovne signale D0-D7 s 4 pomnoženo številko vektorja n
 - to je 6-bitno število
 - n gre na D2-D7, ker je množenje s 4 enako pomiku za 2 bita, D0 in D1 pa gresta na 0
 - s tem so pomnilniški naslovi FFFFFFF0 + 4 x n (vektorski naslovi), na katerih so shranjeni začetni naslovi PSP, vedno večkratniki 4 (poravnano)

- Poleg prekinitiv ima HIP 3 pasti:
 1. Nedefiniran ukaz ($n=0$)
 2. Preliv (pri ADD, ADDI, SUB, SUBI) ($n=1$)
 3. Neporavnan operand (pri 16- ali 32-bitnih operandih pri load oz. store) ($n=2$)
- Poleg tega ima ukaz *TRAP*, ki je programska past
 - program skoči na naslov, ki je shranjen na enem od vektorskih naslovov
- Pri prekinitvi ali pasti se v *PC* naloži 32-bitni naslov, ki je shranjen v pomnilniku na vektorskem naslovu

Številka vektorja n	Vrsta pasti ali prekinitve	Vektorski naslov
0	nedefiniran ukaz	FFFF FF00 _H
1	preliv	FFFF FF04 _H
2	neporavnan operand	FFFF FF08 _H
3-63	V/I naprave	FFFF FF00 _H + 4 × n

- Vključitev prekinitev in pasti v DPS

Merjenje zmogljivosti CPE

- Zmogljivost CPE ni isto kot zmogljivost računalnika!
 - vplivata tudi zmogljivost pomnilniškega in V/I sistema
 - zmog. CPE in zmog. računalnika lahko enačimo le, če sta pomnilniški in V/I sistem dovolj zmogljiva (da CPE ne čaka), kar pa je problemsko odvisno
- Za zmogljivost CPE je merodajen čas izvrševanja programa
- Če zanemarimo V/I, je čas izvrševanja programa enak času, ki ga potrebuje CPE (CPE čas)

$$CPE \text{ čas} = \text{Število ukazov programa} \times CPI \times t_{CPE}$$

CPI ... povprečno št. urin period na ukaz (Clocks Per Instruction)

- Te tri lastnosti so medsebojno odvisne (pa tudi sredstva za njihovo izboljšanje):
 - $t_{CPE}(f_{CPE})$: odvisna od hitrosti in števila digitalnih vezij, pa tudi od zgradbe CPE
 - CPI: zgradba CPE in ukazi
 - Število ukazov, v katere se prevede program: ukazi in lastnosti prevajalnika
- Posamezna od teh lastnosti ni merilo!
- Čas je seveda odvisen tudi od programa, vhodnih podatkov in velikosti problema

- Marsikdo primerja različne CPE kar na osnovi frekvence ure (f_{CPE})
 - slabo, ker je lahko zelo zavajajoče
 - neka CPE nižje frekvence ima lahko krajše CPE čase kot neka druga CPE višje frekvence
- Pogosto se uporablja **MIPS** (Million Instructions Per Second):

$$MIPS = \frac{1}{CPI \cdot t_{CPE} \cdot 10^6} = \frac{f_{CPE}}{CPI \cdot 10^6}$$

- Z njim se CPE čas izrazi takole:

$$CPE \text{ čas} = \frac{\text{Število ukazov}}{MIPS \cdot 10^6}$$

- Tudi MIPS nezanesljiv
 - odvisen od števila in vrste ukazov
 - pri enostavnejših ukazih je MIPS večji (čeprav jih potrebujemo več)
 - odvisen od programa
 - Meaningless Indication of Processor Speed

- **MFLOPS (Million Floating point Operations Per Second)**
 - operacije v plavajoči vejici so si (na različnih računalnikih) bolj podobne kot ukazi
 - ima smisel samo za programe, ki uporabljajo operacije v plavajoči vejici
 - proizvajalci so začeli navajati maksimalno (teoretično) zmogljivost
 - dosti večja kot na realnih programih
- **Sintetični “benchmarki”**
 - 1976: Whetstone, Linpack
 - 1984: Dhrystone (brez FP)
 - Quicksort, Sieve, Puzzle, ...
 - proizvajalci tudi tu niso stali križem rok ... ☺
 - npr. “optimizacija prevajalnikov”
- **SPEC (Standard Performance Evaluation Corporation)**
 - več programov, pogosto spreminjanje